

לסבינות, פרטיות והחיים (הקוויריים) בעיר

ארנה קזין

עיתונאית בהארץ

השכן הליברלי שלי מדבר עם השכנה השמרנית בחדר המדרגות. אני שומעת אותם מעבר לדלת ומביטה בהם מבעד לחור ההצצה. הליברלי מנסה להרגיע את השמרנית. "לי אין בעיה אֶתְךָ", הוא אומר לה ברוחב לב. "זה עניינך הפרטי. זה לא העסק שלנו. בבית הפרטי שלהן הן יכולות לעשות מה שהן רוצות".

אני יוצאת מן הדירה והשכן הליברלי שלי תופס אותי למטה, ליד האינטרקום. הוא קושר אתי שיחה. הוא מסביר לי שפרטיות היא ערך עליון. משום כך הוא בעד השוק החופשי ונגד הסוציאליזם ("תראי איך הם יצאו דפוקים, הקיבוצניקים, כל אחד בתחת של השני") והוא בעד המגזר הפרטי, ולא צריך להתערב לאנשים בעסקים הפרטיים שלהם ("גם ככה המדינה מכניסה יותר מדי ידיים לתוך הכיס שלנו") ולדעתו עדיף שכל אחד ידאג לעניינים שלו ושאנשים יפסיקו לרחוף את האף לחיים של אחרים.

"זה לא ענייני עם מי את שוכבת ומה את עושה בחדר השינה הפרטי שלך", הוא אומר. "אנחנו לא שואלים ואת לא חייבת לספר לנו. אגב, היא נראית מאוד נחמדה", הוא מחייך. אני מחזירה חיוך, אומרת שאני חייבת לרוץ, ויוצאת אל העיר.

הדיבור הוא שהופך את האדם לישות פוליטית (Arendt 1959, 4).

אני הולכת למכולת לקנות יין אדום, פסטה, רוטב עגבניות וגבינת פרמזן. החברה שלי בדרכה אלי ואני רוצה להכין לה ארוחת ערב. ליד האינטרקום לא אמרתי כלום לשכן הליברלי, שמרתי על נימוסים של חדר מדרגות.

אבל בפעם הבאה אני חייבת לדבר. הוא בחור נחמד, הוא ודאי יקשיב. אני אגיד לו שהפרטיות היא כלום. כי אין תחום פרטי אחד קבוע, ששווה משהו בחיים האלה.

העיר אינה מפסיקה, היא פעילה ועוטפת וחודרת תמיד ואין לי בעיר מקום שהוא מנותק מן העיר, מקום לעצמי, מקום לא־עירוני, והתחום הפרטי שלי מצומצם, מעורפל, ארעי, נעלם ומופיע לרגעים. הגז מצינורות הפליטה של המכוניות נכנס לדירה, הקולות של העיר נכנסים לדירה, גם השכנה מלמעלה רוצה להיכנס, להציץ, סליחה על ההפרעה, אולי יש לך גפרורים, תודה רבה.

וממילא כל מה ששווה משהו הוא ציבורי, אפילו הרגעים האינטימיים ביותר. הלידה בבית החולים, המוות בבית הקברות, ההתבגרות בבית הספר, הצהרת האהבה לנצח — בוודאי הרגע האינטימי ביותר בחיים — באולם אירועים בנוכחות מאות מוזמנים.

נכון, אצל הליברלים כבר לא צריך להראות לכולם סדין מוכתם בליל הכלולות. אבל מתי אתם חושבים להיכנס להריון? לא הגיע הזמן? אולי תוציאי כבר את הדיאפרגמה?

ומה בדבר הסקרים? והסטיסטיקה? והטלפונים והשאלות והלחצים? והחרדות והציפיות? והמחשבות? האם יש לנו מחשבה אחת פרטית, שהיא לגמרי שלנו ואינה מעוצבת, ואין לה כל היבט ציבורי־חברתי, נורמטיבי, כללי?

רק מה שנחשב רלוונטי, שראוי להיראות ולהישמע, הוא מה שנסבל בחברה, ולכן כל מה שהוא לא רלוונטי הופך באחת לעניין פרטי (שם), (47).

אני חוזרת הביתה עם המצרכים — אף אחד לא חיכה לי בחדר המדרגות — ומתחילה להכין את הרוטב לפסטה. אני חושבת: איפה נמצא התחום הפרטי הזה, שבו לכל אחד יש כביכול זכות לעשות כרצונו? אני פותחת מילון. הפרטי, לפי אבן־שושן, הוא התחום השייך ליחיד בניגוד לתחום ששייך לכלל. לפי ההגדרה הזאת אין לי שום מקום פרטי בעולם: הדירה שאני חיה בה שכורה — כלומר, היא בבעלות פרטית של מישהו אחר. אין שום תחום — מרחב, חלל, אזור — על פני כדור הארץ ששייך לי באופן פרטי.

אבל זה לא העניין. אני פותחת את היין, מוזגת לכוס ולוגמת. התחום הפרטי, אני חושבת, הוא כנראה מושגי ונייד יותר: הוא התחום שבו אני לבדי קובעת את החוקים החלים עליו, התחום שבו אני הסמכות הבלעדית. זה תחום שנמצא מחוץ לתחום הכללי והחוקים הכלליים אינם חלים עליו, "ולכל אחד הזכות לעשות בו כרצונו". ולפיכך, זהו התחום היחיד שבו אין לי השפעה על החברה. בתחום הפרטי אין כל משמעות

למידה שבה אני נשמעת לחוקים של כולם, של הציבורי, של מה שאינו פרטי.

זו אפוא הגדרה שלילית של הפרטיות. התחום הפרטי אינו התחום שבו מותר לי לעשות הכל, אלא התחום שבו מותר לי לעשות את כל מה שאסור לעשות בתחום הציבורי. זהו האזור שבו מותר לי לצעוק בקולי קולות בזמן מעשה האהבה או בשעת כעס, בתנאי שאיש אינו שומע אותי. זהו המקום שבו מותר לי להתהלך עירומה. לקלל. לעוות את פרצופי כלפי פרצופי המתעוות במראה. להתנהג בצורה לא צפויה ובלתי מובנת. להפליץ. לעשות את כל מה שאין לו מקום מכובד ובעל משמעות והשפעה בחברה. התחום הפרטי הוא התחום שבו אני נותנת משמעות מדומה לדברים שהם חסרי כל משמעות בחברה ומרוקנת ממשמעות את כל מה ששווה משהו בחברה.

ואין מקום אחד קבוע, מסומן, שבו אני יכולה לעשות את כל אלה. לפעמים, המקום הכי פרטי הוא חדר השינה. לפעמים הוא תא סגור בשירותים ציבוריים.

בכל פעם שאנחנו מדברים על דברים שאותם אפשר לחוות רק בתחום הפרטי או באינטימיות, אנחנו מביאים אותם החוצה, אל התחום שבו הם זוכים למידה מסוימת של מציאות, שלא יכולה היתה להיות להם לפני כן. נוכחותם של אחרים, שרואים את מה שאנחנו רואים ושומעים את מה שאנחנו שומעים, מבטיחה לנו כי אנחנו והעולם שלנו אמיתיים (שם, 46).

אני יושבת על כיסא במטבח ברגע עירוני שקט. החברה שלי עדיין לא באה, הרוטב מתקרר. אני שותה עוד כוס יין וחושבת איך להסביר לשכן הליברלי מה אני חושבת עליו. אולי אומר לו בפשטות: אתה בטח חושב שאתה נהדר. אתה מוכן לאפשר לכל מה שחריג להתקיים בתחום הפרטי, כלומר מחוץ לציבור, במקום שבו אין לחריג כל השפעה, במקום שבו אין לו משמעות. הרי לדברים ניתנת משמעות רק בהקשר החברתי. אז על מי אתה חושב שאתה עובד?

ועוד משהו. אתה רוצה שנשמור על החריגות שלנו בסוד. אתה לא שואל ואנחנו לא צריכות לספר. אתה אומר: עדיף שלא להתעסק בעניינים הפרטיים של אחרים. כלומר, עדיף לא לדבר על מה שחריג, על מה שיוצא מגדר הנורמלי והציבורי. מה אתה חושב, שאני לא יודעת למה אתה חותר? הרי הדיבור הוא בהגדרה מעשה פוליטי, בעל השפעה. ורק הדיבור בפומבי על המעשים הפרטיים מבטל את ההיבט המגביל

של הפרטי והופך את המעשים הפרטיים לציבוריים. כאשר הציבור יודע מה נעשה בתחום הפרטי – שומע את הדברים או רואה אותם – הוא מכיל בתוכו את המעשים החריגים האלה ואת עושי המעשים, והם כבר לא מודרים לתחום הפרטי, הם חלק מן הציבור, הוא מכיל אותם, מתגונן ומשתנה. מה אתה חושב? אני לא יודעת שזה הדבר האחרון שאתה רוצה שיקרה?

הריבוי הוא תנאי הכרחי לחיים הפוליטיים. משום כך הרומאים – אולי העם הפוליטי ביותר שהכרנו – השתמשו במילים "לחיות" ו"להיות בקרב בני אדם", או "למות" ו"לחדול מהיות בקרב בני אדם" כמלים נרדפות (שם, 10).

אני זורקת את הרוטב לפח. החברה שלי לא באה ואין לי תיאבון. אני מחליטה שבפעם הבאה שאפגוש את השכן שלי, אספר לו על עצמי, על האדם הפרטי שהוא אני. אספר לו איך אני נמשכת לחברה שלי. אתאר לו מה אנחנו עושות בחדר השינה שלי. אתאר לו מה אני חושבת כשאני לבד, באמבטיה, מול המראה. כי אם אני לא מספרת לו על הצד הפרטי שלי, אני מבטלת את חריגותי, את ייחודי. ואיך אתקיים כך? ואיך אביא לשינוי חברתי?

אבל אולי, אני חושבת, אין מה לדאוג. הרי אני חיה בעיר. והשכן שלי חי בעיר. והעיר אינה מפסיקה.

אמנם צריך לשלם את מחיר העירוניות: היחסים בין האנשים בעיר הם שכלתניים, מסויגים, ענייניים ויש בהם מידה רבה של אדישות והם נעדרי רגש, כפי שמתאר אותם הסוציולוג גיאורג זימל (Simmel 1971, 326 [1903]). אבל זימל כותב גם כי היחסים המנוכרים האלה הם שמאפשרים את פריחתה של "עצמאות אינדיווידואלית ואת שגשוגן של מוזרויות אישיות" (שם, 338). והעיר, חרף האווירה המסויגת שבה, ובזכותה, "מבטיחה לפרט סוג ורמה של חופש אישי שאין שווה להם בשום סיטואציה אחרת" (שם, 332).

אז הנה, אני חיה בעיר. ואין לי בה מקום שהוא רק לעצמי. העיר פועלת ועוטפת וחודרת כל הזמן. זו תחושה טובה: העיר אינה מוציאה אותי מן הכלל, היא משתפת אותי בחייה. היא לא מועדון סגור. הכל מתקבלים בה. הכל כל כך שונים זה מזה. העיר היא סך כל השונות המתקיימות בתוכה. ברחוב, בכיכר, בבתי הקפה, בחדרי מדרגות.

הפעולה (המעשה הפוליטי) היתה בוודאי בכחינת מותרות, אם בני אדם היו רק שכפול חוזר ונשנה של מודל זהה, שטבעו ומהותו זהים

לכל וצפויים מראש, כמו טבעם ומהותם של כל שאר הדברים בעולם. המגוון הוא התנאי ההכרחי לפעולה האנושית משום שכולנו אותו דבר, כלומר בני אנוש, מהבחינה הזאת שאף לא אחד מאתנו אינו זהה לאף אחד אחר שאי פעם חי או יחיה" (Arendt 1959, 10).

אני נשענת על אדן החלון ואני לגמרי קשורה אל העיר שלי. כשאני לא מחייכת לשכנים ליברלים בחדרי מדרגות, אני מתהלכת כל כולי בעיר, לא משאירה מאחור דבר ממני. בכפר או בפרוור רק חלקים ממני מתהלכים ברחוב. החלקים שהשכנים לוקחים כמובנים מאליהם, כבירת מחדל. בעיר אני לא צריכה להסתיר. זימל מבהיר זאת: בעיר, הנטייה של אנשים — הפוגשים זה את זה לעתים רחוקות, בפגישות קצרות ושטחיות — היא "להציג את עצמם באופן המדויק ביותר, ישר ולעניין ובצורה האינדיווידואלית ביותר" (Simmel [1903] 1971, 337). זאת בניגוד ליישוב הלא-עירוני הקטן, שם האינטראקציות ממושכות ותכופות יותר אבל גם פחות ברורות. אנשים בכפר ובפרוור מאפשרים לזולתם לתפוס אותם בצורה יותר מעורפלת. אנשים בעיר מתמצתים את עצמם, מחצינים את עצמם, חושפים את עצמם, כדי לשרוד.

לכן, אני יורדת כל כולי אל הרחוב ומרגישה בו נוח. והנה החברה שלי, סוף-סוף היא באה אלי, אני מנפנפת לה בשמחה, היא מתקרבת, אנחנו מתחבקות, מתנשקות, כך באמצע הרחוב, כאילו העיר היא ביתנו הפרטי. כמה אנחנו נועזות.

החברה שלי אומרת ש"אנחנו צריכות לדבר". היא נראית רצינית. אני שואלת אותה על מה, ויודעת היטב, מכירה את הטון הזה של "זה לא את זה אני". היא אומרת לי, "לא כאן, לא ליד כולם, בואי נשב באיזו פינה פרטית. אולי נעלה אלייך". אני אומרת לה, "לא, נשב כאן על הספסל, באמצע העיר". "דברי, דברי", אני אומרת לה, "תגידי לי הכל, אין סודות בעיר".

החוויה החזקה ביותר שאנחנו מכירים, חזקה עד כדי כך שהיא מוחקת כל חוויה אחרת, החוויה של כאב גופני עז, היא החוויה הכי פרטית והכי פחות ניתנת לשיתוף. לא רק שזו החוויה היחידה שאיננו מסוגלים לשוות לה צורה שתהיה מובנת בציבור, אלא שאיננו יכולים לתפוס אותה כמציאותית (Arendt 1959, 46).

ביבליוגרפיה

- Arendt, Hannah, 1959. *The Human Condition: A Study of the Central Dilemmas Facing Modern Man*. New York: Doubleday Anchor.
- Simmel, Georg, [1903] 1971. "The Metropolis and Mental Life," in *Georg Simmel: On Individuality and Social Forms, Selected Writings*, ed. Donald N. Levine. Chicago and London: The University of Chicago Press, pp. 324–339.